

УДК 001.814:002=03

А.М. Зоряна

ФУНКЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЯК ОБ'ЄКТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті висвітлено поняття «функція», «функція документа» та «функціональна сутність документа». Проаналізовано функції перекладу в аспекті мовознавства та перекладознавства, основні підходи в сучасному документознавстві до визначення та диференціації функцій документа. На основі здійсненого аналізу визначено функції перекладу як об'єкта документознавчих досліджень.

Ключові слова: переклад, документ, функції документа, функції перекладу, комунікація, міжкультурна комунікація.

А.М. Zoriana

TRANSLATION FUNCTIONS AS A RESEARCH OBJECT OF DOCUMENT SCIENCES

The article is highlighted the concepts of «function», «document function» and «functional document essence». It is analyzed translation functions in aspects of Linguistics and Translation Sciences, basic approaches to determining and differentiating of document functions in modern Document Sciences. Finally based on the analysis the translation functions as a research object of Document Sciences are determined.

Keywords: translation, document, document flow of translations, communication, cross-language communication, cross-cultural communication.

Дослідження будь-якого документа потребує з'ясування питань щодо виконуваних ним завдань, потенційних можливостей, призначення, в т. ч. його функцій. Саме функціональна складова документа, порівняно з інформаційною, матеріальною, знаковою та ін., слугує вагомою підставою для створення ієрархічної класифікації всього різноманіття наявних у суспільстві документів, дозволяючи виділити класи, групи, підгрупи, види і різновиди документів [8, 28].

У сучасному міжнародному комунікаційному процесі відзначається тенденція до постійно зростаючої ролі перекладів (перекладених документів, творів), що пов'язано з величезною сферою їхньої дії. Відомий український мовознавець і перекладач В.Д. Радчук називає переклад «надзвичайно різноманітною цариною», «могутнім знаряддям» і зазначає,

що множина завдань перекладу мінлива й має домінанти, оскільки кожна мовна, історична та національна спільнота, кожна перекладацька особистість розставляє свої наголоси в сукупності функцій перекладу [13, 21].

Метою статті є виявлення функцій перекладу як об'єкта документознавчих досліджень. Досягнення поставленої мети вбачається через розв'язання низки завдань: вивчення наукових поглядів у визначенні функцій перекладу в мовознавчому і перекладознавчому аспекті; розуміння функції документа, його функціональної сутності; дослідження підходів у документознавстві щодо визначення функцій документа; виокремлення та диференціація функцій перекладу як об'єкта документознавчих досліджень.

Попередній аналіз наукових джерел свідчить про збіг поглядів науковців мовознавства

і перекладознавства щодо поліфункціональності перекладу. Вивчення функцій перекладу висвітлено в роботах В.Д. Радчука [13], О.І. Чередниченка [19], функції художнього перекладу розглядали Д. Міронова [10], М.Г. Шемуда [23], наукового перекладу – Т.В. Жук [4], юридичного перекладу – О.А. Шаблій [20]. Значення перекладу в суспільстві розкрито в роботі М.С. Зарицького [5].

У сучасному документознавстві дослідження та визначення функцій документа є предметом активної дискусії. Цьому питанню присвячені публікації Г.О. Двоєносової [2, 3], В.А. Касап [6], Н.М. Кушнарєнко [7], М.С. Ларькова [8, 9], Є.О. Плешкевича [11], А.В. Соколова [15], Г.М. Швецової-Водки [21, 22]. Фахівці доходять висновку про поліфункціональність будь-якого документа, але на етапі виявлення функцій, які притаманні всім документам (загальних), кількості цих функцій, а також домінуючої з них, у підходах науковців спостерігаються деякі розбіжності. В роботах Г.О. Двоєносової [2], М.С. Ларькова [9], Є.О. Плешкевича [11] висвітлено еволюції наукової думки щодо зазначеної проблеми.

Джерельну базу дослідження становили наукові публікації з досліджуваної проблеми, фахові словники й енциклопедичні видання. Академічний тлумачний словник української мови пояснює поняття *функція* як: 1) «явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін»; 2) «робота когось, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось» [1, 653].

Фахівці мовознавства та перекладознавства стверджують, що функції перекладу є значно ширшими, порівняно з функціями оригінального твору [19, 161]. Визначаються функції перекладу об'єктивно особливостями матеріалу, а також приналежністю до певного функціонального стилю, що включає галузеві та жанрові підвиди: художній (прозовий, поетичний, драматичний, художніх фільмів), публіцистичний (пропагандистський, рекламний); інформаційний для ЗМІ, офіційно-діловий (юридичний і протокольний), науковий, технічний, розмовно-побутовий [12, 40].

В.Д. Радчук детально розкриває функції перекладу, передусім, через його «орудні» властивості, усвідомлення яких має велике

значення у процесі підготовки перекладачів. Автор наводить понад п'ятдесят функцій, виконуваних перекладом, серед яких першою називає комунікативну, а також виокремлює функції пізнання, ознайомчу, евристичну й ін., підкреслює виховне, культурно-політичне, суспільно-історичне значення перекладу тощо. Також автором зазначено, що основну функцію певного виду перекладу чітко визначає специфіка галузі (мовної підсистеми). Наприклад, основною функцією художнього перекладу є естетична [13].

Розглядаючи функції перекладу в сучасному світі, О.І. Чередниченко виокремлює: 1) комунікативну – переклад є каналом комунікації, через який відбувається діалог літератур, цивілізацій та обмін їхніми здобутками; 2) когнітивну – інформаційного збагачення, розширення фонових знань одержувача, зростання обсягу спільних знань, сприяння однаковому структуруванню знань у різних мовах, інтернаціоналізація знань; 3) креативну – стимулює розвиток жанрово-стилістичного розмаїття цільової мови через постійно триваючий процес оновлення вже існуючих жанрів та стилів); 4) охоронну функцію мови або функцію своєрідного фільтра, який пропускає все корисне і затримує те, що руйнує її національний характер. Виходячи з цього, автор доходить висновку, що головне завдання перекладача як посередника між мовами та культурами полягає в збагаченні власної мови, тим самим впливаючи на еволюцію літературної норми, але при цьому недопущенні її зникнення у глобальному просторі [19, 170].

У дослідженні художнього перекладу М.Г. Шемуда серед виконуваних ним функцій називає естетичну (вплив на розум і почуття читача, через відтворення всього ідейно-естетичного багатства оригіналу), інформативну та творчу (збагачення оригіналу) [23, 165-166]. Д. Міронова пропонує розподіл функцій художнього перекладу на лінгвістичні (денотативна, експресивна, поетична, металінгвістична, фактична, комунікативна) та літературні (інформативна, естетична, доповнення, впливу, полілітературності, збагачення мови, самобутності, культурного обміну, творча функція та функція привертання) [10, 258].

Функціями, які виконує науковий переклад, Т.В. Жук вважає мислетворчу, номінативну (присвоєння назви), пізнавально-інформативну та функцію доказовості. Такому перекладу притаманні орієнтація на логічне, послідовне, об'єктивне та доказове викладення змісту повідомлення з використанням термінології [4, 59].

На прикладі юридичного перекладу О.А. Шаблій виокремлює функцію трансферу правничих знань, відтворення правової дії тексту перекладу в правовій системі-реципієнті, джерела права або правової підстави (завдяки методам юридичного тлумачення, порівняльного правознавства, відповідним юридичним процедурам); а також вторинні функції: слугує матеріалом для наукових досліджень і джерелом нормативних міжкультурних термінологічних еквівалентів; інформує адресата про юридичну теорію та практику іноземної правової культури; стає складовою національної правничої думки та міжкультурного правничого дискурсу [20, 110-111].

Отже, результатом функціонального аналізу перекладу в розглянутих аспектах є виявлення функцій, притаманних будь-якому різновиду перекладів, серед яких можна назвати комунікаційну, інформативну, пізнавальну (когнітивну), культурного обміну та креативну або збагачення цільової мови (мови перекладу).

Фахівці документознавства розуміють функцію будь-якого документа як соціальне призначення, роль, мету, завдання, які він виконує в суспільстві [7, 38; 21, 216], в рамках інформаційно-документаційної системи [11]; як «спрямованість характеристик документа на виконання його цільового призначення» [18, 805].

Функціональна сутність документа, за словами Г.М. Швецової-Водки, полягає в тому, «що він є особливою формою каналу передачі інформації в системі соціальних комунікацій: такою формою, в якій передане повідомлення фіксується на (в) матеріальному ... носії, що забезпечує передачу повідомлення в часі й уможливорює передачу повідомлення (разом з документом) у просторі» [21, 218].

Документознавці зазначають, що різноманітність функцій документа визначається такими факторами, як: мета створення, знакова природа, сфера його застосування, тематика

тощо. В «Українській архівній енциклопедії» в статті С.Г. Кулешова йдеться про виокремлення певних груп функцій, виконуваних документом, а саме – про функції таких складових як інформація (документ приймає на себе функції інформації після її фіксації на матеріальному носії) та її носій (реалізує функції зберігання інформації в часі та передавання її у просторі) [18, 805]. Крім того, певні функції здійснюються документами, що належать до окремих видів, жанрів, номіналів, які спеціалізуються на забезпеченні певних інформаційних потреб. Є.О. Плешкевич зауважує, що визначення функцій обумовлено розумінням сутності об'єкта та системою відносин, у рамках якої ці функції проявляються, тому зміст функціональності є «величиною змінною». Отже, зміна розуміння сутності об'єкта веде до зміни змісту та обсягу його функцій, якими він володіє [11].

У сучасному документознавстві низка дискусій серед науковців породжує питання виявлення головної та загальних функцій документа. Наприклад, головною функцією документа називають: «зберігання та передачу інформації в часі та/або просторі» [7, 38; 16, 4-8], «комунікаційну» [6; 9, 13; 11], «соціально-комунікаційно-інформаційну» [21, 216], «сповіщення, інформування» [15, 2], «інструментальну» (документ є засобом доказу явищ, фактів, інструментом дії) [2, 5].

В авторських підходах науковців спостерігаються і деякі розбіжності щодо виокремлення загальних функцій документа та їхньої кількості. Г.М. Швецовою-Водкою до таких функцій віднесено: фіксування (закріплення) та збереження інформації, а також пізнавальна, свідчення, меморіальна, культурна, управлінська (або регулятивна) [21, 216]. Н.М. Кушнарєнко загальними вважає інформаційну, комунікаційну та кумулятивну (здатність накопичувати, концентрувати, збирати, упорядковувати інформацію з метою її зберігання) [7, 38-41]. Г.О. Двоєнсова серед загальних функцій називає інформаційну (об'єктивації інформації про соціальну реальність у формі документа) та інструментальну (документ є засобом доказу цієї реальності, здійснення цілераціонального) [2, 5]. Є.О. Плешкевич – комунікаційну (комунікативну); функцію історичного

джерела; культурну (коли «культура» розуміється як «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і тих, що створюються людством у процесі суспільно-історичної практики, характеризують історично досягнутий ступінь у розвитку суспільства») [11]. М.С. Ларьков – комунікаційну (як єдність комунікаційно-просторової та комунікаційно-часової, або збереження інформації) та регулятивну (організація, упорядкування, регулювання інформаційних зв'язків між комунікантом і реципієнтом) [9, 14]. В.А. Касап – комунікативну, кумулятивну, культурну [6].

Отже, загальними функціями документа найчастіше називають фіксацію та збереження інформації, інформаційну, комунікаційну, історичного джерела, культурну, регулятивну.

Спробуємо проаналізувати функції перекладу. Оскільки мета перекладу (документа) полягає в забезпеченні можливості міжмовної комунікації, його головною функцією вважаємо *комунікаційну*.

На етапі обміну інформацією переклад як соціокультурний феномен, як засіб міжмовної та міжкультурної комунікації призводить до появи нових знань у реципієнта та у світовій системі знань. Переклад стає складовою розвитку людини як особистості, частиною суспільного процесу, тобто частиною комунікації в її суспільній галузі. Через переклад як особливу форму каналу передачі інформації в системі соціальних комунікацій відбувається своєрідний діалог літератур, народів, культур, цивілізацій та обмін їхніми здобутками [19, 162].

Аналізуючи вищенаведене, серед загальних для всіх перекладів функцій можна виділити:

1) *пізнавальну* (або когнітивну), оскільки переклади є потужним засобом передачі й поширення наукових знань, технологій, художньо-естетичних засобів освоєння дійсності, розширення «скарбниці думки» [5, 11]. Вони відіграють важливу роль у процесі усупільнення знань, зростання обсягу спільних знань та їхнього рівноцінного структурування в різних мовах. Крім того, переклади є також і джерелом породження нових знань і численної документації, в т. ч. й наукової (монографії, статті, рецензії, тези і т. ін.). Нові знання, ідеї, що містяться у словесних текстах, є «здо-

бутками розумової діяльності – продуктами духовного виробництва – ноосфери» [5, 14]. Ноосфера є «сукупністю знань, створених усіма національними культурами». За допомогою перекладу кожна національна культура запозичує з інших національних культур знання й ідеї, які є необхідними для розвитку власного матеріального та духовного виробництва [5, 13]. Отже, відбувається поширення та доповнення вже відомих теорій, закріплення їх на практиці, залучення до широкого кола досліджень і досягнень науки, техніки, літературно-художніх цінностей;

2) *культурну*, яка полягає в здатності перекладу сприяти розвитку культури суспільства. Обмін інформацією відбувається між представниками різних мовних систем і, відповідно, різних культур, оскільки мова в процесі комунікації відображає культуру народу-носія мови, його соціальний устрій, менталітет, світогляд тощо [17, 87]. Результатом діяльності перекладача стає свого роду симбіоз культури тексту оригіналу та тексту перекладу, а також істотне збагачення двох мов і, відповідно, культур через взаємне самоусвідомлення та пізнання [1, 60]. Отже, переклад є засобом закріплення культурних традицій (здобутків) суспільства-комуніканта, що складаються з наукових знань, системи цінностей, естетичних досягнень, етичних норм тощо, їхньої передачі іншомовному суспільству-реципієнту. Відповідно, через обмін (або запозичення) культурними традиціями, відбувається взаємозбагачення та розвиток культур, формування духовного багатства. Як предмет матеріальної та духовної культури людства, переклад стає надбанням не лише національного, але й загальносвітового рівня;

3) *регулятивну*, яка безпосередньо впливає на пізнавальну та культурну функції перекладу. Вона полягає в упорядкуванні та регулюванні інформаційних зв'язків між комунікантом і реципієнтом у таких аспектах, як: інтеграція знань і надбань матеріальної, наукової, технічної, мовної культури певної нації в загальносвітовий інформаційно-комунікативний простір, формування інтелектуальних ресурсів і культурного потенціалу суспільства. В широкому сенсі – ду-

ховна інтеграція та консолідація людства, творення світової спільноти тощо;

4) *освітню* та 5) *виховну* функції, оскільки в процесі обміну інформацією переклад стає невід'ємною складовою розвитку людини як особистості та суспільства в цілому. Ці функції тісно пов'язані з пізнавальною та знаходяться під впливом регулятивної функції, але опосередковано, оскільки існує тісний взаємозв'язок між поширенням знань і рівнем освіти, а також формуванням світогляду й свідомості як зростаючого покоління, так і людства загалом.

Переклади можуть виконувати різні функції, залежно від того, який вид соціальної інформації за сферою виникнення й об'єктом відображення міститься в перекладі та які функції їй притаманні, а також залежно від тематики та сфери його застосування. Такі функції документа називають спеціальними, тобто такі, які «притаманні певному виду документа або є головною для того чи іншого виду документа» [21, 190]. Якщо це така інформація, що може бути використана для вивчення минулого, переклад може виконувати функцію історичного джерела. Якщо йдеться про інформацію, пов'язану з діяльністю органів державної влади, яка стосується внутрішньої та зовнішньої політики держави, переклад може виконувати політичну функцію. Ідеологічну функцію переклад виконуватиме в разі відображення інформації релігійного змісту, філософських ідей, поглядів на оточуючу дійсність та інтереси різних груп населення. Правову функцію (або свідчення) – якщо в ньому міститиметься інформація

щодо закріплення правових норм і праводносин у суспільстві. Освітню функцію – якщо міститься інформація навчального характеру. Про художньо-естетичну функцію йтиметься, якщо це переклад творів художньої літератури тощо. Всі перелічені функції ми зараховуємо до спеціальних функцій перекладу, які спрямовані на забезпечення інформацією певної сфери діяльності суспільства.

Отже, на основі проведеного аналізу визначено, що переклад є документом поліфункціональним. Серед його функцій виявлено головну *комунікаційну* функцію, яка полягає в забезпеченні можливості міжмовної комунікації. До загальних для всіх перекладів функцій віднесено: *пізнавальну* (відіграє важливу роль у процесі передачі й поширенні нових знань), *культурну* (сприяє розвитку культури), *регулятивну* (упорядковує та регулює інформаційні зв'язки між комунікаторами через інтеграцію надбань матеріальної, наукової, технічної, мовної культури певної нації в загальносвітовий інформаційно-комунікативний простір), *освітню* та *виховну* (переклад стає невід'ємною складовою розвитку людини як особистості та суспільства в цілому).

До спеціальних функцій, які переклад може виконувати, залежно від того, який вид соціальної інформації за сферою виникнення й об'єктом відображення міститься в перекладі та які функції їй притаманні, залежно від тематики та сфери застосування перекладу, віднесено: політичну, ідеологічну, історичного джерела, правову, освітню, художньо-естетичну функції тощо.

Використані джерела

1. Горощенко Т.В. Міжкультурна комунікація в перекладі / Т.В. Горощенко // Українська орієнталістика : зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту схід. мов Київ. нац. лінгв. ун-ту і Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – К., 2007-2008. – Вип.2-3. – 289 с. – С.57-61.
2. Двоеносова Г.А. Функции документа / Г.А. Двоеносова // НТИ СЕР. 1. Орг. и методика информ. работы. – М., 2013. – № 2. – С.1-7.
3. Двоеносова Г.А. Признаки, свойства и функции документа: опыт рационализации понятий [Электронный ресурс] / Г.А. Двоеносова // Российский историко-архивоведческий журнал «Вестник архивиста». – 2012. – Электрон. дан. – [Москва], [2014]. – Способ доступа: World Wide Web : URL: <http://www.vestarchive.ru/component/content/article/56-n/2077-priznaki-svoistva-i-funkcii-dokumenta-opyt-racionalizacii-poniati.html>. – Язык рос. – Заглавие с экрана. – Библиогр. описание сделано 21.05.2014.
4. Жук Т.В. Актуальні проблеми перекладу наукових текстів українською мовою / Т.В. Жук; // відп. ред. Г.В. Самойленко; Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки: Науковий журнал. Кн. 2 – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 118 с. – С.59-61.

5. Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування / М.С. Зарицький. – К. : Парлам. вид-во, 2004. – 120 с.
6. Касап В.А. Функции научно-технических документов как объектов коммуникации [Электронный ресурс] / В.А. Касап // Республиканская научно-техническая библиотека Беларуси. Информационный бюллетень РНТБ, 2009. – №1. – Электрон. дан. – [Минск], [2014]. – Способ доступа: World Wide Web : URL : <http://www.rlst.org.by/izdania/ib109/383.html> – Язык рос. – Заглавие с экрана. – Библиогр. описание сделано 21.05.2014.
7. Кушнаренко Н.Н. Документоведение : учебник для студ. вузов культуры / Н.Н. Кушнаренко. – 8-е изд., стер. – К. : Знання, 2008. – 459 с.
8. Ларьков Н.С. На пути к общему документоведению / Н.С. Ларьков // Документ как социокультурный феномен : сборник материалов IV Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. – Томск : Томский государственный университет, 2010. – 624 с. – С. 21-29.
9. Ларьков Н.С. Общие функции документа / Н.С. Ларьков // Документознаводство. Бібліотекознаводство. Інформаційна діяльність: проблеми освіти, науки, практики : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2009. – С. 12-15.
10. Міронова Д. Редагування художнього перекладу: функціональний і структурний аналіз (комунікативний аспект) [Електронний ресурс] / Д. Міронова // Теле- та радіожурналістика : збірник наукових праць, Львівський національний університет ім. І. Франка, 2010. – Вип. 9. – Ч. 2. – С.254-259. – Електрон. дан. – [Львів], [2014]. – Спосіб доступу: World Wide Web : URL : http://journ.lnu.edu.ua/vypusk7/n9-2/tele-and_radio_journalism-9-2-41.pdf. – Мова укр. – Заголовок з екрана. – Бібліогр. опис зроблено 21.05.2014.
11. Плешкевич Е.А. Определение функций документа [Электронный ресурс] / Е.А. Плешкевич // Электронная библиотека ГПНТБ России. Научно-технические библиотеки. – 2006. – №6. – С. 46-56. – Электрон. дан. – [Москва], [2014]. – Способ доступа: World Wide Web : URL : <http://intranet.gpntb.ru/subscribe/?journal=ntb&year=2006&num=6&art=5> – Язык рос. – Заголовок с экрана. – Библиогр. описание сделано 21.05.2014.
12. Радчук В.Д. Протей чи янус? (про різновиди перекладу) / В.Д. Радчук // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т.7. – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2005. – 264 с. – С.21-43.
- Також. Радчук В.Д. Функції перекладу / В.Д. Радчук // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т.16 – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2007. – 240 с. – С. 20-37.
13. Радчук В.Д. Функції перекладу / В.Д. Радчук // Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Львів, 14-15 жовтня 2005р. – Л. : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 296 с. – С. 123-138.
14. Словник української мови: в 11 т. / ред. коллег. І.К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980. – Т. 10. – 1979. – С. 653.
15. Соколов А.В. Эпистемология документа (Методологический очерк) / А.В. Соколов // НТИ. Сер.2. – М., 2009. – № 3. – С. 1-12.
16. Сокова А.Н. Документоведение и его роль в исторической науке и управленческой деятельности А.Н. Сокова // Делопроизводство. – 2004. – № 4. – С.4-8.
17. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М., 2000. – 123 с.
18. Українська архівна енциклопедія / гол. редкол. І.Б. Матяш; Держ. ком. арх. України, Укр. н.-д. ін-т архів. справи та документознавства. – К. : УНДІАСД, 2008. – 881 с.
19. Чередниченко О.І. Функції перекладу в сучасному світі / О.І. Чередниченко. Про мову і переклад. – К. : Либідь, 2007. – С. 161–170.
- Також. Чередниченко О.І. Функції перекладу в сучасному світі / О.І. Чередниченко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. № 725. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 48. – Х., 2006. – С. 162-165.
- Також. Чередниченко О.І. Функції перекладу в сучасному світі / О.І. Чередниченко // Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку : матеріали Всеукр. наук. конф., м. Львів, 14-15 жовтня 2005 р. – Л. : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 296 с. – С. 4-11.
20. Шаблій О.А. Юридичний переклад як складова юридичної діяльності / О.А. Шаблій // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : тези доп. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 листопада 2012 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 110-112.
21. Швецова-Водка Г.М. Документознаводство: словник-довідник термінів і понять : навч. посіб. / Г.М. Швецова-Водка. – 2-е вид. – К. : Знання, 2012. – 319 с.
22. Швецова-Водка Г.Н. Функции и свойства документа в системе социальных коммуникаций / Г.Н. Швецова-Водка // Книга: Исслед. и материалы. – 1994. – Сб. 69. – С. 37- 57.
23. Шемуда М.Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / М.Г. Шемуда // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія : Філологічні науки. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – Кн. 1. – С. 164-168. – Електрон. дан. – [Київ], [2014]. – Спосіб доступу: World Wide Web : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzfn_2013_1_33.pdf. – Мова укр. – Заголовок з екрана. – Бібліогр. опис зроблено 21.05.2014.